

tydeligt nok, at Christian II var og blev Fange, om end til sine Tider under kæmpeligere Vilkaar; og han døde indesluttet; thi næppe var Efterretningen om Christian III's Død kommen til Kalundborg, før Lensmanden paa egen Haand forbød ham at forlade sine Værelser, hvilket derpaa godkendtes af Regeringen; 9 Dage derefter døde han¹⁾.

Jeg slutter denne Anmeldelse med Ønsket om, at Fortsættelsen af Forfatterens betydningsfulde Værk snart maa følge; thi siden det nu en Gang paa Grund af mange forskellige Forhold ikke er faldet i danske Historikers Lod saaledes som i svenskes og hollandskes, selv at skrive deres Lands Historie i Heerens og Ukerts Samling, er Prof. Schäfer paa Grund af sin Dygtighed som Historieforsker, sit store og indtrængende Kendskab til dansk Historie og Sprog, den, i hvis Haand man helst maa se Arbejdet.

Viborg, Juni 1895.

A. Heise.

K. C. Rockstroh: Et dansk Korps' Historie 1701—1709. I Italien 1701—3, i Ungarn 1704—9. Efter utrykte Kilder udarbejdet med Understøttelse af den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse. Kjøbenhavn (Gyldendalske Boghandel) 1895. (216 SS.)

Der er efterhaanden opstaaet en hel lille Litteratur om danske Tropper i fremmed Sold. J. H. F. Jahn har skrevet sine „krigshistoriske Udkast“ om Korpsen i engelsk Tjeneste

¹⁾ Kancelliets Brevbøger 1556—60, ved Bricka, S. 241 ff. — Behrmann (Fængselshist. S. 89) har kendt denne Ordre af 15. Jan. 59, men i sin Begejstring over Christian II's milde Behandling overser han helt dens virkelige Betydning. B. tror, at Overenskomsten af 1546 (S. 69) uforandret udførtes 1549; men de faktiske Forhold vise, at dette aldeles ikke blev Tilfældet. Chr. II havde ikke mere med Styrelsen eller Indtægterne af Kalundborg og Samsø at gøre end med hvilket som helst andet Len i Danmark; han var Lensmandens Fange, ikke hans Herre; ikke en eneste af Artiklerne i Forliget af 1546 synes at være traadt i Kraft.

fra 1689—1697 og om Tropperne i den spanske Successionskrig. O. Lütken har i „de Danske paa Schelden“ udførlig skildret de danske Søkrigeres Tjeneste under fransk Flag, og Generalstaben har i „Meddelelser fra Krigsarkiverne“ paabegyndt en samlet Fremstilling af det Auxiliærkorps' Historie, der i 1813 kæmpede under Davout i Mecklenburg, Lauenburg og Holsten. Desuden findes der spredt i historiske og militære Tidsskrifter et ikke ringe Antal Afhandlinger, der mer eller mindre direkte behandle det samme Emne. Saaledes har bl. a. Rektor Forellhammer i Historisk Tidsskrift 5, II givet en Del Bidrag til det Korps' Historie, om hvilket Premierløjtnant Rockström nu har skrevet en hel Bog med ovenstaaende ikke meget betegnende Titel, paa hvis Mangel paa Tydelighed Undertitlerne kun mangelfuldt bøde.

Det er i og for sig ikke saa underligt, at Auxiliærtropperne have forekommet navnlig de militære Historikere at være et fristende Emne. Disse Tropper have jo i Reglen bevæget sig under større Forhold end de, der forbleve i Hjemlandet, de have endvidere adskillige Gange bidraget til, at de afgørende Slag fik et for deres midlertidige Krigsherre heldigt Udfald, og endelig flyde Kilderne til deres Historie rigeligere. Dels findes der nemlig en stor, ældre og nyere, Litteratur om de Krige, hvori de have deltaget, og dels indeholde vore Arkiver en overordentlig Mængde Beretninger og mer eller mindre officielle Breve og Aktstykker fra Auxiliærtropperne, medens det, som Anmelderen flere Gange har erfaret, ofte kan være vanskeligt nok at finde Oplysninger om de krigerske Begivenheder i Moderlandet, særlig naar Kongen og Krigssekretæren personlig have fulgt Armeen.

Forfatteren har haft et meget stort Materiale til sin Raadighed; navnlig har han i det danske Rigsarkiv fundet et særdeles betydeligt Stof; han har endvidere haft Adgang til det k. k. Krigsarkiv i Wien, og endelig har han kunnet benytte den østerrigske Generalstabs Værk „Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen“, vel ogsaa anden Litteratur, hvad der dog ikke let ses af Bogen, da han saa at sige aldrig henviser til sine Kilder. Herved har imidlertid det iøvrigt samvittig-

hedsfulde og interessante Arbejde mistet en ikke ganske ringe Del af sin Værdi og har frivillig renonceret paa at betragtes som et videnskabeligt Værk.

Den danske Tropestyrke, som ved Traktaten i Lauenburg af 4de Juni 1701 blev stillet til Kejsserens Raadighed, stod paa dette Tidspunkt i Kursachsen, hvortil den i det foregaaende Efteraar var marcheret, rigtignok ikke, som Forfatteren antager, i Følge Forbundet af 1699, men i Følge Traktaten af 29de Marts 1698¹⁾. Kong August II var i Grunden ikke saa interesseret i at faa disse Tropper som Frederik IV i at faa dem underholdte paa fremmed Bekostning, og man kan gerne sige, at de ligefrem bleve paanødede den kursachsiske Regering²⁾. Korpset bestod af 2 Dragonregimenter og 8 Infanteribatallioner, af hvilke dog en i September 1701 vendte tilbage til Danmark. I Oktober afmarcherede Styrken, der talte c. 5500 Mand, under Feltmarskalkløjtnant Christian Gyldenløves Kommando til Norditalien, hvor Korpset blev staaende til Efteraaret 1703, og hvor det under Prins Eugens Overledelse med Berømmelse deltog i Kampene om Mantua og i Slaget ved Luzarra (15de August 1702). Fra Italien rykkede det gennem Tyrol til Arvelandene, hvorfra det sendtes til den bayerske Grænse for at deltage i Kampen mod Frankrigs tyske Forbundsfølge. I Foraaret 1703 vare de danske Auxiliærtropper blevne forøgede med 2 nyhervede Regimentter, et til Hest og et til Fods, samt en schwerinsk Infanteribatallion, men først i det følgende Foraar samledes alle Afdelingerne, af hvilke de ældre vare blevne omorganiserede, og marcherede til Ungarn for at deltage i Undertvingelsen af den af Rakoczy ledede Opstand. Efter at have deltaget i flere Smaa-fægtninger gik Korpset i Vinterkvarter i Øvre Pfalz, hvorfra

¹⁾ Forfatteren har aabenbart tænkt paa den hemmelige Traktat af 25de September 1699, men denne blev i Virkeligheden et dødt Bogstav. De sachsiske Hjelpeetropper, der rykkede Danmark til Undsætning i 1700, bleve stillede i Kraft af Defensivalliancen af 29. Marts 1698.

²⁾ Jfr. Frederik IV Brev til August II af 27da 1700. Gehejme-registraturen (R. Ark.).

det hen paa Sommeren 1705 rykkede til Ungarn og Siebenbürgen. I det blodige Slag ved Szibo (11te Nvbr.) indlagde det sig megen Ære. Opholdet i de ungarske Lande varede til Foraaret 1707, da der undtes de stærkt medtagne Tropper nogen Hvile i Øvre Pfalz. I August 1708 foretog Korpsset en ny Marche til Ungarn, hvor det forblev, til det i Juli 1709 tiltraadte Hjemmarchen til Danmark, som det naaede sidst i September.

Dette er i Korthed Korpssets ydre Historie, som Forfatteren meddeler livligt og underholdende uden at indlade sig mere end nødvendigt paa Detaillen af de Felttog, hvori det tog Del. Derimod giver han mange Bidrag af tids- og kulturhistorisk Interesse til Korpssets indre Historie. Cheferne, og af dem var der mange, karakteriseres udførligt. Mindst heldig har Forfatteren været med Chr. Gyldenløve, hvem han giver det stygge Navn „Güldenlöwe“; han har navnlig faaet galt fat paa Kærnepunktet i dennes Kamp for at opnaa Titel af General-Feld-Zeugmeister. Gyldenløves danske Titel: Feltmarskalk-løjtnant stod nemlig over den ligelydende kejserlige Rangbetegnelse, der betyder det samme som Generallojtnant, med hvilken Betegnelse Forfatteren vilkaarligt titulerer Hs. høje Excellence ¹⁾. Desto bedre har han faaet fat paa Adam Fred. Trampe, en kæk Soldat, der dog havde faaet Smag paa Hoflivet, hvorfor han søgte at unddrage sig sine besværlige Pligter for i Mag at nyde Livet. Af et ganske andet Stof var Andreas Harboe, „en Mand, der gik op i sine Pligter og viede dem alle sine Kræfter“. Mindre rosende lyder Dommen over Frederik Ahlefeldt, der var legemlig svag, „manglede moralsk Mod og skyede ethvert Ansvar“. Han havde derhos aldrig givet noget Bevis paa Feltherredygtighed ²⁾. Hans Kommandoperiode faldt i en fredelig Tid, og fredelig var hans Død „i

¹⁾ Ogsaa i vore Dage have ligelydende militære Titler forskellig Betydning; en dansk Stabslæge vil nodig rangere med en tysk Stabsarzt.

²⁾ Han førte de sachsiske Auxiliærtropper paa deres bedrovelige Tog til det Lüneborgske Juli—August 1700.

god Forberedelse med fuld Forstand, ganske salig*. Ogsaa Trampe og Harboe vare dode som Chefer for Korpset. Auxiliærtroppernes sidste Fører var Frederik Gersdorf, der tidligere havde haft den midlertidige Kommando, men som først ved Ahlefeldts Død opnaaede den Værdighed, han længe havde attraaet; han var nu ogsaa kun „en ligefrem og plump Soldat“, men han havde en energisk Hustru, der med Dyglighed førte hans Sag. Den brave og duelige Generalmajor Joh. Dietr. Haxthausen skildres med megen Sympati, og i det hele vil man finde en stor Mængde Oplysninger om Officerer i Frederik IV Hær. Desto værre mangler Bogen saa at sige Personalregister; der findes nok en Antydning til et saadant, men det er for lidt. Af megen Interesse er Forfatterens Oplysninger om Officerernes Nationalitet, idet han paaviser, at det „i Frederik IV Regeringstid var meget vanskeligt for en Udlænding saa at sige at springe lige ind i den danske Hær og blive Officer“, og at Kongen og de højere Førere særlig satte Pris paa at have dansk fødte Officerer ved Regimenterne. Han advarer imod den gængse Antagelse, at man kan bestemme Nationaliteten efter Navnene, og gør opmærksom paa, at mange Officerer med franske og tyske Navne hørte til Familier, der havde boet i Danmark i flere Slægtled ¹⁾.

Om Korpsets Organisation og om dets Færd paa Krigsskuepladsen og i Vinterkvartererne fortæller Forfatteren meget udførligt; Rivningerne med de fremmede civile og militære Myndigheder, Forholdet til de to Krigsherrer, Kongen af Danmark og Kejseren, Styrkeforholdene, Rekruteringen og først og sidst Pengeforholdene gøres til Genstand for en indgaaende Behandling. Navnlig det sidste Spørgsmaal har Forfatteren studeret grundigt, og han er kommen til det interessante Resultat, at Korpset paa ingen Maade er bleven forfordelt af de kejserlige Myndigheder, men at det tværtimod er bleven langt bedre behandlet end Rigets egne Tropper. Fra Kejsers Skat-

¹⁾ Det er vel heller ikke umuligt, at Navne kunne være germaniserede: endnu i vore Dage finder saadant Sted ved de ret gængse Navneforandringer.

kanmer til Soldatens Lomme var Vejen imidlertid lang, og under Vejs var der megen „Spillage“, for at benytte et dengang meget brugt Udtryk. Heldigt havde det været, om Forfatteren havde omsat den fremmede Mønt i danske Nutids Penge.

Hvad Rekruteringen angaar, hævder Forfatteren, at ved Afmarchen bestod Korpsets Hovedstyrke af indfødte Danske, idet Afdelingerne i Aaret 1700 vare henviste til indenlandsk Hvervning. Dette stemmer, hvad Rytteriet angaar, med hvad Anmelderen har fundet ¹⁾, derimod er det sikkert, at de i København i Foraaret 1700 oprettede Infanterikompagnier havde antaget en stor Mængde Udlændinge ²⁾. Endvidere maa det ikke glemmes, at der i Kompagnierne fandtes mange gamle Soldater, hvervede længe før 1700, samt at de gottorpske Krigsfanger bleve stukne ind i Regimenterne. Dog skal det indrømmes, at den danske Nationalitet dengang var langt stærkere repræsenteret i Hæren end almindeligt antaget ³⁾. I Løbet af Krigen svandt det nationale Element stærkt ind og erstattedes med Fremmede, og det var en broget sammensat Skare, der 1709 marcherede til Danmark; end ikke Rammerne vare bevarede ⁴⁾.

Korpsets Styrke var underkastet store Svingninger; det var kun sjældent komplet og var undertiden reduceret til Fjerdedelen af sin „Sollstärke“. Det skulde da ikke være dette Ord som et Sted oversættes ved „Soldstyrke“, et nyt Ord, der næppe har Borgerret i det danske Sprog. Her komme vi til Bogens svageste Side. Sproget er ikke godt, undertiden endog ligefrem slet; med ubøjelig Konsekvens sættes Hjælpeverbet i Flertal, Participiet i Enkelttal: „de vare ikke forvænnet“, „Posteringerne vare fjærnet“ o. s. v. Af og til lider den ellers gode Fremstilling under Trykket af den

¹⁾ Jfr. de Sjæll. nat. Rytterregt. Rgnsk. 1700 (R. Ark.).

²⁾ Schacks Udtalelse i Slotsloven den 3die August 1700 (Slotslovens Protokol, R. Ark.).

³⁾ Anmelderen har undersøgt Forholdet ved de i Helsingør garnisonerende Afdelinger (jfr. Museum 1891, 1ste Halvbind S. 313 ff.).

⁴⁾ En af Afdelingerne beholdt for Resten af sin Levetid Navnet „det ungarske Dragonregiment“.

knudrede Sætningsbygning; i denne Retning har Forfatteren endnu meget at lære; heldigvis findes der i vor historiske Litteratur gode Mønstre i Mængde. En anden Mangel, ogsaa til Dels af sproglig Art, er, at Personnavne og Titler meget ofte ere urigtige, f. Ex. Rewentlow, Etatsraad L. B. Jessen for Gehejmeraad T. B. J., Johan Friederich Haxthausen for J. Dietrich H. o. s. v. Ogsaa de fremmede Person- og Stednavne ere undertiden noget mærkelige, f. Ex. Phalz ¹⁾).

Bogens Svagheder ere mest af teknisk Natur. Forfatteren har ikke haft Øje for, at enhver Kunst, ethvert Fag har en rent haandværksmæssig Side, som Debutanten maa være nogenlunde Herre over, inden han træder frem for Offentligheden. Endnu har han aabenbart for lidt Læsning, hvilket bl. a. kan mærkes af den Omstændighed, hvormed han forklarer enkelte Ting, der turde være almindelig bekendte. Man faar saaledes alt for tit at vide, hvad der forstaas ved „Undermundering“ og ved „prima plana“; det sidste Begreb bliver tilmed galt forklaret, da Forfatteren kun regner Underklasserne med, og ikke vil vide af, at Officererne hørte med dertil. En anden Sag er det, at der undertiden skælnes mellem Ober- og Unterprima plana.

Trods disse og endnu flere Mangler maa Premierløjtnant Rockstrohs Debut betegnes som ualmindelig heldig. Han har samlet et stort Stof, sigtet og ordnet det særdeles godt. Han er i Besiddelse af Fremstillingsevne og røber gode Anlæg i kritisk Retning, han har sin egen Mening og fremsætter den med megen Frejdighed. Hans Bog er en virkelig Berigelse af vor fattige krigshistoriske Litteratur.

A. Tuxen.

¹⁾ For Egennavnenes Vedkommende gaar det ikke engang altid an at rette sig efter de originale Underskrifter; disse rette sig nemlig ofte efter det Sprog, hvori Skriveisen er skrevet. Frants Juul underskriver sig saaledes Youl, naar han skriver paa Fransk.